

Pilevneli Gallery'deki sergisiyle çağdaş sanat dünyasında ses getiren işlere imza atan Refik Anadol ile meditatif etki yaratan eserlerinden bahsederek başlayan sohbetimiz, son dönemde radarımızı çevirdiğimiz NTF'lere, dijital sanatta ve en sonunda iyi bir insan olmaya, dünyadaki esas amaç ve görevlerimize uzanıyor.

SINIRLARI ZORLAYAN MEDYA SANATÇISI

REFİK ANADOL

**“EN BÜYÜK HAYALİM İNSANLIĞA
FAYDALI OLABİLMEK”**

Son kişisel sergisi 'Makine Hatıraları: Uzay' ile Pilevneli Gallery'nin önünde metrelerce kuyruk oluşturan, büyüleyici işleri ile herkesi tesiri altında bırakan, bize yeni sorular sormamız için alan açan medya sanatçısı Refik Anadol ile uzay, yıldızlar, yapay zeka, yeni sorular ve dijital sanat üzerine konuştuk.

RÖPORTAJ: BÜŞRA NAZLAN ÜREGÜL
FOTOĞRAFLAR: NURDAN USTA

**"Benim için başarı,
hayallerin gerçeğe
dönmesi için gösterilen
çaba ve o çaba içinde
var olmak. Böyle mutlu
oluyorum. Benim için
bu kadar basit bir şey
başarı. Gerisi detay..."**

"Başka bir gezegene gidebilme ihtimali, yeni bir yolculuğa çıkma hissiyatı bana çok ilginç geliyor. Çocukken de böyleydim. Kaçıp giden, yeni yerler keşfeden, 'Gel, gel bak ne buldum!' diyen bir çocuk vardır ya, ben de aynen öyleydim."

Pablo Picasso, "Her çocuk sanatçı olarak doğar. Esas sorun büyüdüğünde de öyle kalmalarını sağlayabilmektir" diyor. Refik Anadol bunu başaranlardan biri. Kendi deyimi ile 'öğrenmeyi öğrenerek' büyüyen, soru sormaktan ve yeni keşifler yapmaktan vazgeçmeyen o çocuk, büyüdüğünde tüm dünyayı etkisi altına alan ve alkışlanan işlere imza atmayı başaran harika bir sanatçıya dönüşmüş bile. Yapay zeka, okuduğumuz komplo teorileriyle bize her ne kadar ürkütücü gelse de Anadol bunun tam tersini savunanlardan. Ona göre yapay zeka ile ateş eşdeğer. Nasıl ki ateşin buluşu iyiye hizmet ettiği kadar atom bombası yapmaya da yarıyorsa, yapay zeka da iyi niyetle kullanıldığında bize çok farklı kapılar aralayarak, yeni sorular sordurma özelliğine sahip. Öyle ki, dakikalarca önünde zaman geçireceğiniz o parlak pikseller; demans, kaygı bozukluğu ve stresle başa çıkamamız için bize yardım edebilecek düzeyde. Araştırmalar, Refik Anadol'un katkısıyla şimdiden başlamış bile... Anadol ile meditatif etki yaratan eserlerinden bahsederek başlayan sohbetimiz, son dönemde radarımızı çevirdiğimiz NTF'lere, dijital sanatta

ve en sonunda iyi bir insan olmaya, dünyadaki esas amaç ve görevlerimize değinerek devam ediyor.

HELLO!: Pandeminin başında yaptığımız online röportajda NASA ile yaptığımız işbirliğinden söz etmiştiniz ve çok heyecanlıydınız. Şimdiyse bu çalışmanın meyvelerini görüyoruz. 'Makine Hatıraları: Uzak' serginizi henüz deneyimlemeye fırsatı olmayanlar için biraz anlatır mısınız?

Refik Anadol: Her şeyden önce sergiye bu kadar yoğun ilgi olacağını beklemeyişim için çok şanslı ve sevinçliyim. Eserlerimi görmek için iki kilometre kuyrukta beklemeyi göze alan İstanbullular olduğunu bilmek benim için inanılmaz bir motivasyon. Gerçekten harika geri dönüşler aldık. Pilevneli Gallery, Emre Arolat tarafından tasarlanan harika bir yapı. Dolayısıyla yeniliklere açık bir mimari. Benim gibi birçok sanatçının ufkunu açan bir mekan. Ben de her sergimde olduğu gibi bu mekanı her kata bir anlam yüklemek suretiyle şiirsel bir deneyime dönüştürmeye çalıştım. Böylelikle izleyici eserlerin ve onları ortaya çıkaran yaratıcı süreçlerinin dokümantasyonunun içinden geçerek, kat kat farklı

dünyalarda gezebiliyor. 'Makine Hatıraları: Uzak', evrenin derinliklerini keşfetmeyi amaçlayan bilimsel girişimler ve makine zekası kullanılarak yapılan görsel spekülasyonlar aracılığıyla, bilgi kümelerinin açık uçlu estetik olanaklara dönüştüğü alternatif bir veri evreni yaratıyor. Sergiye gittiğimizde beş kattan oluşan bir deneyim bizi bekliyor. En alt kattan başlıyoruz. Burada bizi bekleyen iki farklı veri tüneli var. Bu katta amaç sergide kullanılan ve ISS'den, Hubble'dan ve MRO (Mars Reconnaissance Orbiter) isimli teleskoptan gelen ham verileri izleyebilmek. Aynı zamanda sergide kullanılan yapay zeka ağlarının verdiği kararları temsil eden siyah beyaz kodlu grafikler sayesinde üst katlarda izleyeceğimiz rüyaların nereden geldiğini ve onları nelerin tetiklendiğini de gözlemleyebiliyoruz. Bu arada sergide kullanılan bütün sesler, kariyerimin başından beri birlikte çalıştığım 10 yıllık dostum Kerim Karaoğlu tarafından, yine aynı teleskopların telsiz konuşmaları da dahil ses verileri baz alınarak tasarlandı. Bu konuşmalarla -ya da ses hatıraları ile- o da yapay zekayı eğitti ve sergide duyduğumuz seslere ulaş

**"Bir sanatçı olarak
yapay zekanın iş
ortağı olduğunu
söyleyebilirim.
Sadece bir araç
demek yanlış olur.
Onu bir fikir ortağı,
hayal ortağı olarak
görüyorum."**

tı. Bir üst kata çıktığımızda bizi çok entresan bir deneyim bekliyor. İçeriye girmeden önce solda iki ekranda beş yılda yaptığım tüm yapay zeka projelerimi hatırlatan bir video var. Çünkü bu sergi raslantısal bir yolculuk sonucu oluşmadı, aslında beş yıldır hayalini kurduğum bir şeydi. Sonra bizleri büyük yatay bir ekranda '2001: A Space Odyssey' gibi bir hisle, Rachmaninoff'un bir eseri ile 13 dakikalık bir deneyim karşıyor. Burada çok güzel bir haber daha vereyim: Los Angeles Filarmoni Orkestrası, sergi herkese ücretsiz olduğu için bu sergiye ait bir eser hediye etti. Bu muazzam çok kanallı ses kaydını bu yüksek çözünürlüklü ekrandaki görseller ile birlikte dinlemenin insanlar üzerinde meditasyon benzeri bir etki bıraktığını daha önceki işlerimde gözlemlemiştim ve aynı etkiyi burada vücuda getirebildiğim için çok mutluyum. Özellikle COVID-19 sebebiyle hem maddi hem manevi anlamda yıpratıcı bir dönemden geçtiğimiz bu süreçte insanlara iyi geleceğini umut ediyorum. Bir üst kata, yani üçüncü kata çıktığımızda yapay zeka sineması dediğimiz, izleyiciyi çevreleyen 18 projeksiyonlu, 4 kanal sesli, 18 dakikalık bir eserle karşılaşyoruz. Bu iş aşağıda gördüğümüz verileri taşıyan makinenin rüyasını üç boyutlu bir şekilde temsil ediyor diyebiliriz. Burada hayalim izleyicinin işin içine adım atması ve kendisini eserin bir parçası gibi hissedebilmesi. Kısa süreliğine de olsa izleyiciye gerçeklikten koparan bir deneyim sunduğunu söyleyebilirim. Her bölüm, bir makinenin hatırasının hayale dönüşmesini inceliyor. Burada ki sesler de tıpkı az önce bahsettiğim veri heykelindeki gibi Mars, Hubble ve ISS'ten gelen telsiz konuşmalarının yapay zekadan geçerek işlenmiş hali. Dördüncü kata çıktığımızda ise ses yok. Çünkü burada bir yapay zeka sessizce rüya görüyor ve biz onun rüyasına misafir oluyoruz. Bu katta kendini asla tekrar etmeyen, Mars'ın bugüne kadar çekilmiş 12 TB'lık fotoğraflarının yapay zeka ile eğitilmiş halini görüyoruz. StyleGAN2-ada isimli Nvidia'nın haklarını bize teslim ettiği, belki dünyanın en gelişmiş GAN algoritmasını kullanarak oluşturduğumuz eserler bunlar. Elektrik verdiğiniz sürece sonsuza kadar rüya görmeye devam eden bir eser olması da hem uzayın hem de yarattığımız temsilin sınırsız ve engelsiz olmasıyla örtüşüyor. Bunun tam karşısında ise o hayallerden en gerçekçi olduğunu iddia ettiğimiz noktayı alıp üç boyutlu robotik bir heykele çevirdiğimiz çalışmamız var. Aynı odada bir makinenin hayalinin hem fiziksel hem zahiri izdüşümlerini karşı karşıya görebiliyorsunuz. Bir üst kata, yani beşinci ve son kata çıktığımızda ise "Acaba bu veriden pigment yapabilir miyiz" sorusunun cevabı olan ve dokuz dikey ekranda her biri farklı verileri farklı şekillerde yorumlayan dijital tablolarla karşılaşılıyor. Burada da yine eseri tamamlayan bir müzik bize eşlik ediyor.

HELLO!: İnsanlara içine girebildikleri bir gerçeklik sağlamak nasıl bir duygu? Burada saatlerce zaman geçirilebilir.

R. Anadol: Yapay zeka ve uzaydan çok daha baskın olan his, doğduğum ve büyüdüğüm şehre dair iyi bir şey yapmak ve faydalı olmak oldu. Günlerdir pek çok ziyaretçiden binlerce güzel mesaj aldım. Hayatta çok nadir anlarda bu kadar anlamlı mesajlar alırsınız. İnsanlara sanat aracılığıyla böyle dokunabilmek gerçekten muazzam bir hissiyat. Birincisi, yaptığım işin anlaşıldığını hissediyorum. İkincisi daha önce olmayan bir şeyi layıkıyla yapmış olmanın verdiği mutluluk ve motivasyonla bundan sonrasına umutla bakabiliyorum.

HELLO!: 'Arşiv Rüyası' çalışmanızda da izleyiciyi kapsayan bir deneyim yaşattınız. Bu alanın öncüsü oldunuz. Zaman içinde nasıl gelişmeler oldu?

R. Anadol: Evet, bu alanın öncüsü olduğumu söyleyebilirim. İzleyiciyi kapsayan deneyimlere 9-10 sene önce başlamıştım. Coca-Cola'nın 125. yılı için, bir dönem benim de içinde olduğum 'Antilop' ekibi ile birlikte yaptığımız bir iş vardı. Beni en çok heyecanlandıran şeylerden biri de geçen 10 yıl içinde bu işin gelişmesi ve sanata dönüşmesi oldu. Bu arada 60'lar ve 70'lerden beri bu alanda eserler üreten birçok sanatçı var. Ben de çalışmalarımı hep bu alanda, o neslin devamı olacak şekilde yürüttüm. Yani havadan gelen bir fikir değildi bu. Benden önce gelen ve ilham aldığım sanatçıları neden sevdiğimi anlayarak ve üstlerine yeni bir şeyler koymaya çalışarak geldiğim bir nokta. Bu alana getirdiğim ilk yenilik 'Arşiv Rüyası' ile başladı. 2016 yılında Google ve Vasıf Kortun'un değerli desteği ile yaptığım bir işti. Teknik ve konsept olarak ilk defa yapay zeka ve izleyiciyi çevreleyen bir enstalasyon projesiydi 'Arşiv Rüyası' ve alanda çığır açtı gerçekten. O zamandan bu zamana düşüncelerimin ve tekniğin üzerine koyarak ilerledim. Daha sonrasında Washington DC ve New York'ta Artechouse'un da desteği ile üzerinde düşündüğüm hikayeler ve eserler başka bir boyuta ulaştı. Çok büyük yatırımlar yaptılar, Washington DC'deki sergim inanılmaz bir izleyici kitlesi tarafından karşılandı. Stockholm, Berlin ve Seul'de de arka arkaya sergilerim gerçekleşti aynı fikrin izdüşümleri ve farklı kültürlerle ulaşmış oldu. En büyük hayalim insanlığa faydalı olabilmek, parlak pikseller yapıp izleyicinin dikkatini çekebilmek değil. Bu, çok sıkıcı ve dar görüşlü bir beklenti olurdu. Oysa benim projelerin gerçekten bir hikaye anlatma derdi var. Arkasında veri var, algoritma var. Şeffaflıca paylaşım var. Kamusal alanda olmasına karşın gizli kalmış bir veriyi, kamusal alanda sanat için kullanmak var. Verilerin geldiği bilimsel araştırmalara ve bu araştırmalar etrafında dönen tartışmalara dikkat çekmek var. Hatta yapay zekanın geleceğini sorgulamak bile var. Eserlerimin bu yönünün anlaşılma ve konuşulmaya başlanması beni çok mutlu ediyor. ►

"Hayalim, sanatımın her yaşa, herkese ve her kültüre hitap edebilme ihtimali. İşte bu ihtimalin İstanbul'da bir nebze de olsa gerçekleştiğini düşünüyorum. Her kesim o kapıdan içeri girebiliyor. Önyargısız... Bunlar çok değerli."

**"Carl Sagan, birçok
uzaysever, bilimkurgu
tutkunu insan gibi benim
de ilham kaynağım.
Yapay zeka kısmı, o
makinelere hatıraları
olduğunu düşündüren
ilginç bir boyut..."**

HELLO!: Galeriler ve müzeler deneyiminin değiştiği bir dönem yaşıyoruz. Buna rağmen sergiye girmek için saatlerce kuyrukta bekleyenler var. Bu durumu nasıl yorumlarsınız?

R. Anadol: Evet, pandemi ve içinde bulunduğumuz koşullar sebebiyle galeri ve müzeleri deneyimleme şeklimiz değişiyor. Sınırlı sayıda misafir kabul ediyoruz. Ve biliyorsunuz biz toplum olarak konfor alanından kolayca çıkabilen bir toplum değiliz. Buna rağmen iki kilometre kuyrukta bekleyenler ve buna değdiğini söyleyenler var. Değdiğim gibi günde binlerce mesaj alıyorum. Bu, beni inanılmaz mutlu ediyor.

HELLO!: NASA ile olan bu kapsamlı çalışmanızdan bahseder misiniz? Arşivlere girmek, hazırlık süreci, gezegenlerden bilgi toplama, ne kadar zamanda hazırlandınız?

R. Anadol: 2018 yılında NASA'da çalışan bir grup mühendis ve veri görselleştirme ekibi stüdyomuzu ziyaret etti. Her bilimkurgu tutkununun hayalinde olan NASA'dan bir grup dâhiyi ağırlamak, tahmin edersiniz ki beni ve ekibimi onurlandıran ve motive eden bir olaydı. Bu ziyaretin sebebi 2015 yılında San Francisco'da yaptığım bir projeydi. Bir binanın içinde üç boyutlu bir veri heykeli oluşturmuştuk. Bu iş özellikle Kuzey Amerika'da çığır açmıştı. Meğer beni ziyarete gelen ekip 2015 yılından beri işlerimi takip ediyormuş. Bu zaman zarfında sistematik olarak daha çok veri kullandık, daha büyük işler yaptık. Açık kaynaklı veri ile kamusal alanda veri heykelleri oluşturduk. Bu işlerden çok etkilenmişler. Ve dediler ki: "bizim de bir veri hikayemiz var. Ama biraz tasarım kaygılı, çok fonksiyonel ve 60 yıllık... Bu verilerle bir şey yapmak istiyoruz ve bize farklı bir göz gerekiyor." Onur duydum bu tekliften ve üç yıl boyunca, o bazı programlarda elimde gösterdiğim NASA kimliği ile çalış-

tım. Her gün farklı bir ilham kaynağı oldu benim için. NASA'da çalışanlar işlerini tutku ile yapan insanlar. Mesela Cassini projesinin arkasındaki kişi uzaya yollanan makinenin yörüngesini yazmış ve beş yıl sonra makinenin nerede olacağını biliyordu. Arada çocuğu olmuş, "Çocuk doğarken bir gözüm ekrandaydı" diye anlattı bana. Yapıtları iş gerçekten hayatları olmuş. Bu gibi hikayeler beni çok etkiledi ve NASA için ya da NASA ile ilgili bir eser yapma şevkim arttı. Yine 2018 yılında Nvidia, çok değerli bir destekle bulundu. Tüm bu gelişmeleri 'Arşiv Rüyası' projesinin tetiklediğini düşünüyorum. Teknoloji devleri yaptığımız işlerden yeni bir şeyler söyleyebildiğimiz için ellerindeki algoritmalarla bize hep destek verdiler. Bunu başlatan Bill Gates'ti. 2013 yılında Microsoft Araştırma Ödülü'nü alan ilk sanat projesini yapmıştım. Nvidia'nın CEO'su Jensen Huang'dan aldığımız destekle stüdyo olarak Nvidia'nın tüm algoritmalarını en kompleks şekilde yeniden kullandık. Yeniden dememin nedeni şu, projede hiçbir şekilde hazır kod kullanmadık. Var olan kodu alıp, değiştirip dönüştürüp yeniden yorumlayabilecek hale getirdik. Çünkü bu alanda her zaman yeni bir şeyler söylemek zorundasınız. Hikaye bu şekilde gelişti. Sonra bir gün NASA'nın arşivinde, makinenin bir hatırası olma fikrine kapıldım. O gün NASA'nın koridorlarında hiç durmadan bu fikri düşünüp kurguladığımı hatırlıyorum. Daha sonra 2018 yılından beri MRO, Apollo, Hubble ve ISS teleskoplarından devamlı alınan veriler kesintisiz bir şekilde yapay zekaya yüklendi. 2019 yılında Washington DC'de Artehouse'da bir sergimiz oldu. Orada bu fikri denedim ve çok güzel karşılandı. Bu fikri acaba bir sonraki adımda nereye götürebilirim derken de hikaye İstanbul'a uzandı.

HELLO!: Bu keyifli ve bir o kadar da he-

yecanlı işbirliği devam edecek mi, bundan sonra başka bir seri gelecek mi?

R. Anadol: Elbette devam edecek. NASA ile kurduğumuz ilişki devam ediyor ve onların binası için yarattığımız proje henüz açılmadı. Pandemi döneminde açmak istemiyorlar. Son derece güveniyorlar yaptığımız işe. Şu an ismini tam detaylı veremediğim ama Deep Space Network (DSN) isimli bir network ile çalışıyoruz. İspanya, Avusturalya ve California'da konuşlanan üç büyük antenin uzaydaki tüm NASA görevlerinden verileri alıp, yükleyip, yolladığı mekan burası. Bu mekan sayesinde Mars'tan veri gelebiliyor. Bunlardan sorumluyuz hâlâ. İstanbul'daki bu reaksiyonu görünce de çok mutlu oldular ve şaşırdılar. Çünkü NASA'nın şöyle bir derdi var, aslında bu veriler herkese açık ama sanal ortamda indirmesi çok kolay veriler değil. Darmadağınıklar ve 30 bine 70 bin pikseliğinde büyükler. Mesela sadece ISS'in çektiği fotoğraflara bakmak istesem üç-dört yıl boyunca hiç yerimden kalkmadan, uyumadan, yemek yemeden ve tuvalete gitmeden çekilen fotoğraflara bakmam gerekiyor ki o şekilde ne öğreneceğim de belli değil. Bu verilerin hepsi yapay zekadan geçirdiğiniz zaman anlam kazanmaya başlıyor aslında. NASA'nın da derdi buydu. O verilerin hepsini daha anlamlı ve görülebilir hale getirmek. Bir sanatçı olarak yapay zekanın iş ortağı olduğunu söyleyebilirim. Sadece bir araç demek yanlış olur. Onu bir fikir ortağı, hayal ortağı olarak görüyorum.

HELLO!: Yapay zeka gerçekten geleceğimiz için büyük bir önem taşıyor. Ülkemizde de ilginin arttığını serginiz ile birlikte görmüş olduk. Hatta ücretsiz bir eğitim programı bile var. Biraz anlatır mısınız?

R. Anadol: Bu serginin her yaştan ziyaretçiye hitap etmesi ve olumlu anlamda bir reaksiyon oluşturması bü-

**"Bu sergiyi sadece üç-
beş parlak piksel, sosyal
medyada paylaşılacak bir
iş gibi görenler çok büyük
yanılgıya uğrayacaklar.
Gerçekten burada niyet
ilham olabilmek, soru
sordurabilmek. Daha da
ötesinde öğretebilmek,
paylaşabilmek. Pozitif
anlamda, hayal gücünün
ve bilginin tetiklediği
yeni projelere, fikirlere
dönüşmesini umut ediyorum.
Hayalim bu."**

"Şu an işlerimizin klinik olarak Alzheimer, demans, kaygı ve depresyonun semptomlarını hafifletme etkisi olup olmadığı ölçülüyor. Resmi olarak elimizden geleni yapıyoruz. UCLA Hastanesi ile iletişim halindeyiz."

yük bir sorumluluğu da beraberinde getirdi. Tabii ki çok değerli sponsorlarımızın katkısı ve emeği büyük. Bu olumlu geri dönüşler ve yorumlar bende bir görev bilinci oluşturdu. Bu sergiyi şekillerden ibaret görmek bana çok limitli, sıkıcı ve klişe geliyor. O nedenle bu serginin insanlığa faydalı olma ihtiyacından bir fikir doğdu. Global AI Hub, Deep Learning Türkiye isimli, Türkiye'nin en büyük yapay zeka grup topluluğu var. Zaten şimdiye dek binlerce kişiye ücretsiz dersler vermişler. Bu grubun liderlerinden biri olan Fuat Beşer ve ekibiyle görüştüm ve bu sergide kullanılan yapay zeka algoritmalarını ücretsiz öğretip öğretemeyeceğimizi sordum. Bu fikir onların vizyonu ile da örtüştüğü için seve seve kabul ettiler ve yüz bin kişilik bir gruba dahi ulaşmaya hazır olduklarını söylediler. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de desteği ile 11 Nisan'da ilk atölyemizi yaptık. Bu alanda çalışmayı düşünen ya da işlerimizle ilgilenenlere, özellikle de genç arkadaş-

lara ulaşabilirsek ne mutlu bize. Bu sergiyi sadece üç-beş parlak piksel, sosyal medyada paylaşılacak bir iş gibi görenler çok büyük yanılgıya uğrayacaklar. Gerçekten burada niyet ilham olabilmek, soru sordurabilmek. Daha da ötesinde öğretebilmek, paylaşabilmek. Pozitif anlamda, hayal gücünün ve bilginin tetiklediği yeni projelere, fikirlere dönüşmesini umut ediyorum. Hayalim bu.

HELLO!: Dünyamız dışında diğer gezegenlere de hakim olmaya başlamak, kulağa çok fantastik geliyor. Eminim sizi de çok heyecanlandırmıştır...

R. Anadol: Başka bir gezegene gidebilme ihtimali, yeni bir yolculuğa çıkma hissiyatı bana çok ilginç geliyor. Çocukken de böyleydim. Kaçıp giden, yeni yerler keşfeden, "Gel, gel bak ne buldum!" diyen bir çocuk vardır ya, ben de aynen öyleydim. NASA'nın uzayı keşfe gönderilen makineleri bana aynı hissiyatı yaşıyor. "Bakın burada su olabilir? Ben burada bir şey-

ler buldum. Belki burada yaşam vardır" diyorlar sanki. Bunlar bilimkurgu ile karışık gerçek hikayeler. Artık hiçbir şey "Acaba mı?" değil. Düşünsenize, bir grup insan California'dan bir aracı Mars'a yollayabiliyor, oraya indirebiliyor ve görüntüler yedi dakika içinde size geliyor. Bu, inanılmaz heyecan veren bir deneyim. Araştırma heyecanı, yeni sorular, merak... İnsanlığın nerede olduğu, nereden geldiği... Hubble teleskobu örneğin.... 1993 yılından beri amacı galaksinin fotoğrafını çekmek. Binlerce ışık yılı uzaklıktaki gezegenlerin fotoğrafını çekiyor. Bu, çok şiirsel geldi bana. Carl Sagan, birçok uzaysever, bilimkurgu tutkunu insan gibi benim de ilham kaynağım. Yapay zeka kısmı, o makinelerin hatıraları olduğunu düşündüren ilginç bir boyut... Benim amacım kolektif hatıralarla, uzay, zaman, mekan, doğa gibi herkese ait olan veri ile ne yapabileceğimize kafa yormak. Bu soru kırılma noktasıydı benim için. O sıkıcı, basit gelen yapay zeka korkularını kenara koyup

"Kamusal alanda sanatı ileri taşıyabilmek istiyorum. Sanatın herkese hitap edebilmesi için kamusal alanla iç içe geçmesi şart. Sanatın sadece kapalı kapılar ardında olma ihtimali çok sıkıcı bir fikir. Yani belli bir insan grubuna ait olma ihtimali... O yüzden kapıları açmak gerek."

bu kolektif hatıralarla insanlık ne yapabilir diye düşünmeye başladım. Bu sorunun net bir cevabı yok elbette. Ama sanattan eğitime, bilimden psikolojiye pek çok alanda inceleniyor ve ben de bu incelemelere estetik bir bakış açısıyla katkıda bulunabilmeyi istiyorum.

HELLO!: Sanatın ulaşılabilir olması, farkındalık açısından çok önemli. Böyle kapsamlı bir serginin ücretsiz izlenebilmesi gerçekten çok çok değerli. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

R. Anadol: Hayalim, sanatımın her yaşa, herkese ve her kültüre hitap edebilme ihtimali. İşte bu ihtimalin İstanbul'da bir nebze de olsa gerçekleştiğini düşünüyorum. Her kesim o kapıdan içeri girebiliyor. Önyargısız... Bunlar çok değerli. Bunda tabii ki serginin ücretsiz olması ve sponsorların desteği yadsınamaz. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin özel desteğiyle; Borusan Otomotiv'in Türkiye distribütörü olduğu BMW, Kültür A.Ş. ve Samsung Galaxy S21 Serisi ana sponsorluğunda sergiyi gerçek-

leştiriyoruz. Bu kadar yenilikçi ve kapsamlı bir sergiyi dünyanın hiçbir yerinde ücretsiz yapamazdım. 2009 yılında ilk işimi yaptığımdan beri değişmeyen hayalim, kamusal alanda sanatı ileri taşıyabilmek. Sanatın herkese hitap edebilmesi için kamusal alanla iç içe geçmesi şart. Sanatın sadece kapalı kapılar ardında olma ihtimali çok sıkıcı bir fikir. Yani belli bir insan grubuna ait olma ihtimali... O yüzden kapıları açmak gerek. Evet, yine bir binanın içindeyiz belki ama kapılarımız herkese açık. ►

HELLO!: Eserlerinizin demans, Alzheimer gibi hastalıklara iyi gelip gelmediği araştırılıyor. Neler söylemek istersiniz?

R. Anadol: Pandemi döneminin başında, geçen sene mart ayında UCLA'da çok keyifli bir araştırmaya dahil olma şansım oldu. Venedik Bienali için Siemens ekibi ile birlikte sinir bilim üzerine bir proje yapıyordum. Yaptığım dinamik ve akışkan işlerin bazı izleyiciler üzerinde büyüleyici, dinlendirici ve dönüştürücü bir etki bıraktığını biliyordum. Bunun ölçülebilen bir şey olup olmadığını merak ediyordum. Ve tam bu konuya kafa yorarken, tesadüfi bir şekilde UCLA'daki bir profesörden çok ilginç bir mesaj aldım. Profesör bir gün 'Boğaziçi' isimli eserimi bilgisayarında açık bırakmış ve üçüncü evre Alzheimer hastası olan annesinin ekrana uzun uzun baktığını gözlemlemiş. Biliyorsunuz, üçüncü evre Alzheimer hastalarının dikkatini çekebilme çok kolay bir iş değil. Telefonda bana bir bilim insanı olarak böyle bir şeyi daha önce yaşamadığını anlattı. Ben de seve seve araştırılmasını kabul ettim. Şu an işlerimizin klinik olarak Alzheimer, demans, kaygı ve depresyonun semptomlarını hafifletme etkisi olup olmadığı ölçülüyor. Resmi olarak elimizden geleni yapıyoruz. UCLA Hastanesi ile iletişim halindeyiz. Yüzde 1 bile iyi gelme ihtimali olsa, muazzam bir itici güç olur bu stüdyomuz için. "Dijital sanat ve yapay zeka insanlığa faydalı olabilir mi" sorusunun cevabını almak olur.

HELLO!: NFT ve kripto sanat için ne düşünüyorsunuz?

R. Anadol: Çok heyecanlıyım! Dünyada popülerlik kazanmadan önce zaten bu alanda çalışmalarım olmuştu. Kendimi NFT dünyasına adım atam ilk jenerasyon sanatçılardan biri olarak tanımlayabilirim. 2018 yılında Zürih'te yaşayan bir kolektörüm, bir işimi alıp akıllı kontratla NFT olarak kendi kendine kayıtlı etmişti sisteme. Ben de o zaman öğrenmiştim aslında bu dünyayı. Sonrasında da ufak tefek işler duydum ama platformlar bu kadar popüler değillerdi tabii ki. Bu alan fazlasıyla ilgimi çekiyor. Çünkü dijital bir sanatçı olarak işlerimi farklı şekilde paylaşabilmek çok keyifli ve heyecan verici bir şey. Yani bilinen paylaşım yöntemlerinin dışına çıkabilmek çok ufuk açıcı ve eğlenceli. Bu arada Beppe çok yakın arkadaşım. Önemli anlarda mesajların ardı arkası kesilmez. Murat Pak da bu platformda çok önemli işler yapıyor ve o da arkadaşım. İkisi de NFT dünyasında söz sahibi olan insanlar ve bu yolculuğumda bana çok destek oldular. Ben çok hızlı iş tüketmek istemedim. Daha az ve dikkatli ilerlemeye çalıştım. Son işim 'Machine Hallucinations:

Nature Dreams - Last Memory' iklim değişikliğine dikkat çekmek için 327 bin dolara satıldı. Gelirini iklim alanında çalışmalar yapan bir kuruma tamamen hediye ettiğim bir işti. Devamlı böyle şeyler yapmak istiyorum. Yeni bir şeyler söylemek ve yeni platformları etrafıca anlayıp parçası olabilmek çok önemli ve değerli. Bunu daha iyi yapabilmek için kendimi devamlı geliştirmeye çalışıyorum. Şunu unutmayalım, NFT derken alışık olduğumuz sanat kolektörlerinden bahsetmiyoruz. NFT toplayan, NFT'lere ilgi duyan insanların birçoğu zaten dijital paralarla ilgilenen insanlar. Doğayla dünyanın şu an yeni bir trendi yaşamaya çalıştığını düşünüyorum. Bu bir grup insan ciddi bir süre yok sayıldı. Onlar ellerindeki varlıklarla hiçbir şey yapamadılar. Ve bu da bu insanların halihazırda varolan sistemlere tepki göstermesine yol açtı diye düşünüyorum. Şimdi o yok sayılan insanlar sanatı ve kültürü kendi sistem-

"Benim amacım kolektif hatıralarla, uzay, zaman, mekan, doğa gibi herkese ait olan veri ile ne yapabileceğimize kafa yormak. Bu soru kırılma noktasıydı benim için. O sıkıcı, basit gelen yapay zeka korkularını kenara koyup bu kolektif hatıralarla insanlık ne yapabilir diye düşünmeye başladım. Bu sorunun net bir cevabı yok elbette. Ama sanattan eğitime, bilimden psikolojiye pek çok alanda inceleniyor ve ben de bu incelemelere estetik bir bakış açısıyla katkıda bulunabilmeyi istiyorum."

leri için de bir değere dönüştürmek istiyorlar. "Hodri meydan" dediler sanat dünyasına bir nevi. Düşünsenize, pandemi döneminde sanat dünyası acınası bir hale geldi maddi olarak. Bunun sebeplerinden bir tanesi de sistemin problemlili olmasıydı. Amerika, Avrupa, Asya her yer için söylüyorum; sanat dünyası sanatçıya yardımcı olamadı maalesef. Çünkü kendilerine yardımcı olamadılar ki sanatçıya yardım etsinler. Bu sistemde hatalar olduğunu NFT gösterdi bize. Ben böyle okuyorum son gelişmeleri. Çok büyük bir ders alınması gerektiğini düşünüyorum. Bir aktivizm ya da bir hacker kültürü gibi görüyorum bu hareketi. Çünkü arkasında yenilik var. Yeni sorulara cevap aramak var.

HELLO!: İletişim ağlarıyla ilgili bir çalışmanız olduğunu biliyoruz. İnsanların farklı makineler karşısında ne kadar zaman geçirdiklerini, ne kadar etki altında kaldıklarını ve bu süreçlerdeki algısal değişikliklerle

rini inceliyordunuz. Bu proje nasıl gidiyor, gelişmeler var mı?

R. Anadol: Sussex Üniversitesi desteğiyle ve Anil Seth isimli efsane bir profesör ile binlinç üzerine bir araştırma yapıyoruz. Amacımız bilinci ölçebilmek. Anil Seth, 'Makine Halüsinasyonları'nın insan beynindeki karşılığını araştırıyor ve biz de buna yardım ediyoruz. Yazdığımız koddaki programlar gerçekten bilimsel araştırmalara ön ayak oluyor. Yapay zekayı bilime entegre ediyoruz ve bu tarz konuların araştırılması için elimizden geleni yapıyoruz.

HELLO!: Teknoloji ve yapay zeka hakkında pek çok olumsuz komplo teorisi okuyoruz. Fakat siz her zaman çok iyimser olarak yaklaşıyorsunuz. Teknolojinin ve yapay zekanın, aynı ateş gibi doğru kullanıldığında insanoğlunun yararına olacağını altını çiziyorsunuz. Hep böyle pozitif miydiniz?

R. Anadol: Sadece yapay zekaya değil, hayata ve pek çok konuya böyle pozitif bakıyorum. Her zaman iyiliği görmeye çalışıyorum. Kötüyü görmek elbette bir refleks. Hayatta kalma çabası ister istemez kötüyü karşı hazırlıklı olmaya itiyor insanı ama bunu yaparken de optimist olabiliriz. İyimserlik, hataları ön görememek ya da potansiyel yanlışları hissedememek değil, tam tersi. Hayatta bir şeyin neye hizmet ettiğini biraz düşününce bulabilirsiniz. Ben her zaman kendime ve çevremdekilere "Başka ne yapabiliriz" sorusunu soruyorum. Çünkü hayat zaten yeteri kadar zor, yeteri kadar karmaşık ve bir o kadar da anlamsız zor şeylerle dolu bir deneyim. Ben hayatın olumlu yönlerine yoğunlaşmayı seçiyorum. Hikayenin iyi bitmesi için uğraşıyorum. En azından elimden gelen bu ve ancak böyle düşünerek insanlığa faydalı bir şeyler yapabiliğime inanıyorum.

HELLO!: Üzerinde çalıştığınız herhangi bir proje için fikir üretme kısmı nasıl gelişiyor? Bir çalışmaya nasıl başlarsınız?

R. Anadol: Hayal gücü! Küçükluğumdan beri bu değişmedi. Ailemin desteği ile öğrenmeyi öğrenerek büyüdüm. Öğretmenlerle birlikte büyüdüm. Bu, muazzam bir destektir. Hiçbir zaman bilgiye ulaşmakla alakalı bir derdim olmadı. Bu da hayal gücümün gelişmesini tetikledi. Hayal gücü de birçok işi önceden görmemi, hissedebilmemi, tasarlamamı sağladı. Mesele İstanbul'daki bu sergi hayalimin tamamında vardı. Birebir, her şeyi öncesinden düşünmüştüm ve biliyordum. Hiçbir karar raslantısal verilmedi. Bir yanda da ailem, eşim ve ekibimin sonsuz desteği var tabii ki. Hayallerimi gerçekleştirebilmek için devletin omzunda yaşıyorum. Bu 14 dev, 14 dili konuşan ve 14 ülkeyi temsil eden ekibim.

"Sanat dünyası, sanata yardımçı olamadı maalesef. Çünkü kendilerine yardımçı olamadılar ki sanata yardım etsinler. Bu sistemde hatalar olduğunu NFT gösterdi bize. Ben böyle okuyorum son gelişmeleri. Çok büyük bir ders alınması gerektiğini düşünüyorum."

Çok uluslu bir stüdyoyuz ve bundan çok gurur duyuyorum. Ekibimi oluşturan ve bambaşka arka planlardan gelen bireylerle aynı masada oturmak, aynı hayalleri paylaşmak harika bir şey. Böylece sanatın herkes için ve her kültüre hitap eden bir deneyim olabilme ihtimali gerçekleşmiş oluyor. Benim için başarı, hayallerin gerçeğe dönmesi için gösterilen çaba ve o çaba içinde var olmak. Böyle mutlu oluyorum. Benim için bu kadar basit bir şey başarı. Gerisi detay...

HELLO!: "Birbirimizi yok etmektense birbirimizi nasıl daha iyi anlayabiliriz. 21. yüzyılda insan olmak ne demek" sorusunun makineleşmekten daha önemli olduğunu söylemişsiniz. Siz, cevaptan öte doğru soruları arayan bir sanatçısınız. Şu aralar cevabını aradığınız soru nedir?

R. Anadol: "21. yüzyılda insan olmak ne demek" sorusunu herhalde yaşamım boyunca soracağım. Ölene kadar bu cevabın peşinde olacağım. Bunun dışında, son dö-

nemde Melbourne'de bir proje yaptık, 'Kuantum Hatıralar' isimli. Bu proje çok ilgi çekti. Kuantum mekaniği üzerine araştırmalar yapılıyor ve bu araştırmalar, özellikle benim gibi görünmeyi göstermekle ilgilenen sanatçıların hayal gücünü tetikleyen girişimler. Hugh Everett'in 'Çoklu Dünyalar Teorisi' var mesela. Eğer bu mümkünse bizlerin göremediği ve her defasında açılan yeni evrenlerin ihtimallerini gösteren makineler inanılmaz ilgimi çekiyor. Bir yanda da duygularımız, hislerimiz, yani bilincimiz var. Bilincin ne olduğu benim için büyük bir soru. Nasıl ölçülebilir? Bu soru uçsuz bucaksız bir hayal dünyasında ele alınabiliyor ancak ve bilim insanları için de cevaplanması çok zor bir soru. Bu soruyu araştıran herkesle birlikte düşünebilmeyi, evreni anlamlandırmayı, en azından denemeyi çok isterim. İnsanlığa faydalı olabilmek için.

HELLO!: Çok tartışılan bir konuya de-

ğinmek istiyorum. Bilinç ve ruh sizce aynı şey mi?

R. Anadol: Hayır, bence farklı şeyler. Ama bu ölçülemediği için net konuşamıyorum. Söylediğim şeyler spekülasyonlardan ibaret kalıyor. Ama bir şey hakkında bilimsel konuşamamak, kanıt bulamamak demek o şeyin olmadığı anlamına gelmez. Sadece ölçülemiyor olmasıyla derdim var. Bazı kavramları, hisleri, enerjileri, farkındalıkları açıklayamıyoruz. Ve sadece o açıklanamazlığın sanata ve yaratıcılığa verdiği bir ilham var. Belki görülemeyeni görmek isteyen tarafım da buradan geliyor. "Bilinci görebilir miyiz" sorusu ilk işlerimden beri aklımı kurcalayan ve daha da kurcalamaya devam edecek bir soru.

HELLO!: Bundan sonra hatırasını ya da gördüklerini merak ettiğin neler var?

R. Anadol: Evren! Evrenin hatırası. Ama ulaşmak çok zor şimdilik. Biraz zaman alacak.

